

2014. október 2. - **A huszadik század elején Európa rendjét monarchikus birodalmak képezték.**

A polgári átalakulás következményeként a korábbi feudális, abszolút monarchiák egyre-másra alkotmányos monarchiává váltak, amelyben az uralkodó hatalmát parlament és alkotmány korlátozta. Az alkotmányos monarchia mintaképe a Brit Királyság volt, teljes nevén Nagy-Britannia Egyesült Királysága. Államfő a mindenkori uralkodó, kormányfő a miniszterelnök, törvényhozó a Parlament.

A Brit Királyság (1707–1800) az Angol Királyság és a Skót Királyság egyesülésével jött létre a Treaty of Union megállapodással a Brit-szigeten. Egységes kormány és parlament irányította a két királysági államot a londoni Westminsterből, azonos uralkodó alatt. A törvényhozó hatalmat a brit parlament képviselte, mely az angol és a skót parlamentet váltotta fel.

Nagy-Britannia Egyesült Királyságát 1841-ben felváltotta Nagy-Britannia és Írország Egyesült Királysága azt követően, hogy 1798-ban leverték az ír felkelést, beolvasztva az Ír Királyságot az Act of Union 1800 elfogadásával. Az „Egyesült királyság” elnevezés az Írországgal kötött csatlakozási megállapodást követően vált elterjedten használttá, ekkor fogadták el hivatalos névként is.

Nagy-Britannia és Észak-Írország (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) lakossága germán és kelta eredetű. Germánok az angolok, velük szemben kelta eredetűek a walesiek, az írek és a skótok (gaelek). Köznapi elnevezése Anglia, amiben az is kifejezést nyer, hogy a nagyhatalommá fejlődött állam jellegében és szervezésében angol.

Anglia fejlődését kedvező földrajzi fekvésének is köszönhetette. A XVI. században angol kalózok fosztogatták az arannyal, ezüsttel megrakott spanyol hajókat. Kereskedők hozzáálltak az Újvilág kincseinek kiaknázásához. Megalapították Észak-Amerikában az első angol gyarmatokat. Spanyolország hanyatlásával párhuzamosan a kis országból tengeri nagyhatalom lett. Ezért mondták, hogy Anglia a „tengerek királynője”.

A kontinens kis szigetországán tengeri nagyhatalommá lett Anglia egész Európára érvényes meghatározó birodalommá vált, és ki is használta annak minden lehetőségét. Politikájának alapjává tette, hogy ne jöhessen létre olyan kontinentális hatalom, amely az európai kereskedelemben elfoglalt előnyös helyzetét veszélyezteti. Ilyen esetben szövetségre lépett a feltörekvő ellenségeivel.

Visszaidézve a kezdő mondatot: a huszadik század elején Európa rendjét monarchikus birodalmak képezték. Nagybritannia úgy fogadta be a merkantilizmus politikai krédóját, a liberalizmust, hogy nem adta fel konzervatív elveit. Megtartotta mai napig is a királyi államformát, tudva azt, hogy minden olyan változás, ami az alapokat érinti, visszadobja az országot a fejlődés menetéből. Ugyanakkor mindent elkövetett, hogy a kontinens monarchikus államai szétdarabolódjanak, ha lehet, váljanak a liberális elveknek megfelelő etnikai alapú köztársaságokká. A legnagyobb tétel az éppen egységesült Német Birodalom volt, annak egységes német népével, szorgalmával és méretével, amit le kellett törni. Vele kellett szétválasztani a Habsburg ház birodalmának, a cári orosz birodalomnak és a török birodalomnak. Nagybritannia egyben maradt mindezen események során – bár az írek tettek elszánt kísérletet –, egyben maradt a második világháború után is, és most átvészelte a skótok későbbi ébredő önállósági törekvését is. A királynő, aki itteni mivoltunkban a mi királynőnk is (Ausztrália – a szerk.) – bár, mintha szégyellnék kimondani, hogy ausztrál királysági állam – boldogan vette tudomásul, hogy koronája érintetlen maradt. Ennek a töretlen folyamatosságnak mi is boldog

élvezői vagyunk, de nehéz szívvel gondolunk vissza szülőhazánk tragikus sorsára.

A reformáció eljutott Angliába is. Egyik királyuk Rómától független egyházat hozott létre. A hit tételeinek értelmezése azonban éles vitákhoz vezetett, amikbe az állam is beavatkozott.

Angolok ezreit ítélték halálra, mert megszegték az uralkodók – gyakran változó – vallási előírásait. Az angol uralkodói önteltség nem fogadta el a kontinensen kialakult római egyházi nemzetköziséget, az angol világot külön és külön világnak tekintették, az európaisággal ellentétesnek. A kezdetben uralkodóházi szemlélet a nagy gazdasági sikerek idején általánossá lett, kitermelte az angol felsőbbrendűség érzetét, az Európa fölötti gyámkodás és ítélkezés elrendeltségét. Hitviláguk valójában a pénznek és a hatalomnak imádata lett.

A skótországi népszavazás eredményét mindenki ismeri. A népszavazáson a skót függetlenséget ellenzők győztek 55,3 százalékos eredménnyel, a függetlenségre a résztvevők 44,7 százaléka szavazott. Jó kérdés: milyen ok váltotta ki a skót népből az elszakadás gondolatát háromszáz éves együttlét után?

Az egyik legtekintélyesebb londoni politikai elemzőműhely, a Királyi Külügyi Intézet – székháza után közkeletű nevén a Chatham House – európai kutatási programjának vezetője, Quentin Peel szerint a függetlenségpárti tábor és főleg Alex Salmond skót kormányfő kampánya a vereség ellenére figyelemre méltóan sikeres volt, különös tekintettel arra, hogy az elszakadást pártolók honnan indultak. Peel szerint ez az eredmény arra vall, hogy az Egyesült Királyság pusztá ideája és a brit önazonosság elvesztette vonzerejének jelentős részét.

Jó hírnek tartják, hogy a referendum eredménye alkalmat ad a valóban alapos vitára az Egyesült Királyság egészének új, a jelenleginél sokkal föderálisabb rendszerre alapuló alkotmányos berendezkedéséről. Egy ilyen rendszerben jelentős hatalmi jogkörök kerülnének át nem csupán a skót parlamenthez, de az angol régiókhoz, valamint Waleshez és Észak-Írországhoz is. Ezzel visszafordulhatna a hatalmat egyre inkább London javára központosító több évtizedes folyamat – vélekedik a Chatham House vezető elemzője. Egyértelműen szükséges lenne azonban egy tényleges föderális rendszer, amelyben az „idejétmúlt” Lordok Házát egy új, szövetségi felső kamara váltaná fel amerikai vagy német mintára. Ez a demokrácia második szintje lenne, erőteljes regionális gyökerekkel, ami korlátozná a brit kormányok jelenlegi, eltúlzott mértékben központosított hatalomgyakorlását – áll a Chatham House szakértőjének elemzésében.

Kiderül tehát, hogy a Brit Birodalom népeinek egyike, többségi erejével folyamatosan másodrendű, harmadrendűként kezeli a többit. Nicsak, éppen egy ilyent hoztak létre az első világháború végén előre megtervezetten a győztes nyugati hatalmak, megalkották azt a Jugoszláviát, egyelőre szerb királlyal, szerb központi hatalommal, amit nemrég az amerikaiak szétverték. No nem azért mert szerb nacionalista elnyomást alkalmaztak az ország egyéb népei felett, hanem mert nem nyitottak széles kaput a globális tőke előtt.

A Brit Birodalom nem fog szétesni. Ez a válási játék nem az első és nem az utolsó. Az együttlét jogrendje nincs tételesen rögzítve, az időnként kialakult változások bonyolult rendjében vitatkozva jutnak valamilyen eredményre. Az angolszász mentalitás: semmit nem dobunk el, inkább kijavítjuk. Az angol monarchia lehet egyszerre konzervatív, liberalista, marxista, nacionalista – lényegében mindig pragmatikus. Anglia nem ismer forradalmakat, egy forradalmat jegyeznek, ami valójában a hatalmi ágak (király és parlament) véres összezsúplása volt.

Végülis mi váltotta ki a népszavazás követelését Skóciából? Rövid idézet Scheiring Gábor írásából, ami a Dinamo Műhelyben jelent meg szeptember 16-án:

„Bár a szavazás egyik fontos eleme az északitengeri olaj, ami elsőpró többségben skót

fennhatóság alá kerülne, azonban az »igen« kampány valódi erőssége a Londenal összekötött konzervatív megszorító politikával szemben felépített befogadó és szolidáris jövőkép. 2001 óta Skócia egyetlen konzervatív képviselőt küldött Westminsterbe, az Egyesült Királyság északi része a brit baloldal fellegvárának számít, mégis, sorra kapják nyakukba a konzervatív kormányokat. Egy független Skóciának jó ideig nem kellene attól tartania, hogy Konzervatív miniszterelnöke lesz: Thatcher pártja gyakorlatilag nem létezik az angol határtól északra. A brit átlagnál lényegesen baloldalibb skót szavazóbázis reménye, hogy a függetlenség révén megszabadulhat a londoni politikát uraló pénzügyi-gazdasági elit megszorítás és privatizáció központú neokon gazdaságpolitikájától, és norvég-izlandi-svéd mintára berendezett univerzális jóléti államot, szociális demokráciát építhet ki a helyébe.”

Érdemes ezt az idézetet figyelmesen újra elolvasni. Úgy tűnik, Albionban fordítva ülnek a lovon. A konzervatív Thatcher vezette be Britanniában azt a gazdaságpolitikai irányzatot, amit az Egyesült Államokban indítottak be Reagan idején, amit ott neokonzervatív-nak, Európában pedig neoliberálisnak neveznek. Ez a neolib, neokon irányzat egy ugyanaz, nem más, mint amit az amerikaiak Magyarországra rákényszerítettek, a rossznyelvek által gengszterváltásnak is nevezett rendszerváltáskor. Skótország a szociáldemokrácia hazája, a brit parlament szocialistái a skótok, az a bánatuk, hogy egyre-másra konzervatív miniszterelnököket kapnak. A angoloknál a konzervatív oldal (nálunk a baloldal) érvényesítette a nemzetellenes, társadalomellenes neoliberalizmust, amely mindenütt eladósítja az országokat, hogy átvegye gazdasági irányításukat. Ez az irányzat teljesen befészkelte magát Nyugat-Európa minden irányzatú (akár jobb, akár baloldali) politikai pártjaiba. Ez az irányzat érvényesül az Európai Unió Parlamentjében is, és Tanácsában is. Ez az irányzat keverte fel a fekáliát Ukrajnában. És akadályozza a békés kibontakozást szerte Európában.

Van ennek egy másik (ébredező) vetülete is, éppenhogy a konzervatív oldalon: „A kormányzó brit Konzervatív Párt alsóházi képviselőinek harmada készül arra, hogy a jövő májusi parlamenti választásokra összeállítandó személyes választási programjában hitet tegyen Nagy-Britannia EU-tagságának feladása mellett” – írta tory forrásait idézve a szeptember 1-i The Independent. A vezető liberális brit napilap értesülései szerint a 304 tagú konzervatív frakcióból akár százan is csatlakozhatnak a lázadásszerű kezdeményezéshez.

A terv a The Independentnek nyilatkozó források szerint az, hogy a képviselők saját választókerületi programjaikban leszögezik: a miniszterelnök által a brit EU-tagság sorsáról kilátásba helyezett népszavazáson mindenképpen arra voksolnak majd, hogy Nagy-Britannia lépjen ki az Európai Unióból.

Most nem követjük ennek a miértjét, nézzük meg, van-e valamilyen hasznos következménye a skót közel 50 százalékos elszakadási törekvésnek.

A következő függetlenségi népszavazást a katalánok tartják. A skót kudarc ellenére ugyanis a barcelonai törvényhozás szeptember 19-én elfogadta az erről szóló jogszabályt. A madridi kormány törvénytelennek tartja a referendumot, és az alkotmánybíróságon támadta meg a döntést. A referendumot várhatóan november 9-ére írják ki, de a madridi kormány nem tekinti törvényesnek, és meg akarja akadályozni. A miniszterelnök szerint csak a központi kormány írhat ki referendumot a szuverenitásról. A több mint 7 milliós lakosságú Katalónia elsősorban azért szeretne elszakadni, hogy saját kezébe vegye a közpénzek elköltését.

Martin Schulz, az Európai Parlament elnöke megkönnyebbüléssel fogadta a skóciai népszavazás eredményét. A német szociáldemokrata politikus hangsúlyozta: a népszavazás mintaszerű demokratikus eljárás volt, az Európai Uniónak pedig nem feladata beleszólni tagállamai belső ügyeibe, így abba sem, hogy milyen helyzetben legyen Skócia

Nagy-Britanniában. Az EU-nak éppen elég gond a 28 tagország közösségének egyben tartása, és nem lehet elvárni, hogy még az autonómia törekvések ügyét is Brüsszel, vagyis az uniós intézmények oldják meg.

Ugyebár egy tüchtig nyugat-európai szociáldemokrata csakis neoliberális lehet, és mint ilyen megtagadja a foglalkozást az autonómia törekvésekkel.

„A skót választók bölcsessége” című szerkesztőségi írásában a francia balliberális Le Monde úgy vélte, hogy a referendum nemcsak Londonban okozott fejfájást, hanem Brüsszelben és a legtöbb uniós fővárosban is tartottak egy független Skócia lehetőségétől, ami meggyengítette volna Nagy-Britanniát. Az Európa-párti skótok nélkül a Nagy-Britannia uniós tagságáról 2017-re tervezett referendumon ugyanis nagyon kevés esély lett volna az Európa-párti győzelemre. Ezenkívül Skócia függetlensége megnyitotta volna az utat a 28 uniós tagállamban létező „micronacionalizmusok” kifejeződésére – hangsúlyozta a lap. A skótok a Le Monde szerint ugyanakkor nem a status quóra szavaztak, a királyság intézményi berendezkedése változni fog, miután a pánikhangulatban mindhárom nagy brit párt nagyobb autonómiát ígért a skótoknak, s arra a walesiek és az írek is igényt fognak tartani.

Hasonlóan vélekedett az ugyancsak baloldali Libération francia napilap, amely szerint annak ellenére, hogy a „nem” győzelme a meggyőző többsége miatt is meglepetést okozott a függetlenségipártiak kampánya után, ez utóbbiak veresége ellenére Cameronnak be kell tartani a pánikhelyzetben tett ígéreteit, amelyeknek köszönhetően menekült meg attól a katasztrófától, amely politikai karrierje végét jelentette volna.

A német konzervatív Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) kommentárja szerint a skóciai választási eredmény nem veszi vissza az önállóság kivívására törekvő többi európai mozgalom lendületét. Flandriától Dél-Tirolig azzal kell számolni, hogy a mozgalmak kitartanak, „hiszen a skóciai választás üzenete az, hogy akár még vereség esetén is el lehet érni az autonómia jelentős kiterjesztését” – írta a FAZ hírmagyarázója.

A konzervatív Die Welt kommentárja kiemelte a választási részvételi arány jelentőségét, hangsúlyozta, hogy „a demokráciákban hallatlanul magas”, csaknem 85 százalékos arányért „mindegyik oldal gratulálhat magának”. Egyebek között hozzátették, hogy a skóciai folyamatok láncreakciót indíthatnak el, és „még mielőtt választ találnak a skót kérdésre”, napirendre kerülhetnek az angol, a wales-i, és az északír országrész autonómiájára vonatkozó követelések is.

„A legkézenfekvőbb tanulság, hogy az államok jól teszik, ha meghallgatják függetlenséggel rokonszenvező régióikat. Ezek figyelmen kívül hagyása, vagy igényeik megtagadása csak haragot szül” – írja az EUobserver.

– Európa fellélegzett, megkönnyebbülés érzése terjedt el a skótok maradásával – írta a Corriere della Sera olasz napilap vezércikke. Az újság szerint a skóciai népszavazás arányainak három tanulsága az, hogy Európában a „nemzetállam” egyáltalán nem halt ki, és továbbra is a legnagyobb biztonságot és a legszélesebb garanciákat kínáló államforma; a történelemnek, identitásnak, hazának a mai napig megvan a maga jelentős súlya; Európa nemzeti államok uniója és az is marad. Szardínia szigete és az észak-olasz Padania köztársaság függetlenségi törekvéseire is utalva a Corriere kommentára szerint a skót népszavazás megmutatta, hogy még nagyon erős nemzeti identitással is elképzelhető olyan területi autonómia, amely megfelelő garanciákat nyújt a fennálló állam vitatása nélkül.

– Az európai politikának komolyan kell vennie a függetlenségi mozgalmakat – írja a Der Standard című liberális osztrák napilap. Példaként Flandriát, Katalóniát és Dél-Tirolt említi. A szerző szerint az Európai Unió számára intő jel lehet, hogy a mostani népszavazás több volt a

skótok britekkel szembeni egyszerű dacos reakciójánál. Brüsszelnek ezért újra kell gondolnia a nemzetállamokkal szembeni stratégiáját – véli a szerző.

A liberális Adevarul című román lap blogrovatában Mirel Palade, volt kormányzóvivő „A skótok bölcsességről tettek tanúbizonyságot” című elemzésében úgy vélekedett: a függetlenség elutasítása stabilitási üzenet annak az Európai Uniónak, amely tele van autonómiát követelő térségekkel. A szerző szerint a népszavazás annak a jövőkép-háborúnak egy fontos mozzanata volt, amely a Nemzetek Európája, illetve az Európai Egyesült Államok hívei között zajlik. Palade szerint ebből a „mérkőzésből” az Európai Unió megerősödve került ki.

Franciaországban – ahol a korzikaiak, a baszkok és a bretonok szeretnék nagyobb autonómiát – Francois Hollande köztársasági elnök úgy fogalmazott, hogy Skócia önállóvá válása Európa széteséséhez vezetne, a szorosabb integráció évtizedei után. „Ha meggyengül az európai projekt, ez utat nyit az önzésnek, a populizmusnak és a széparatizmusnak” – hangsúlyozta.

„Még egy bizonyíték arra, hogy a világ nem őrült meg teljesen” – ez már Bohuslav Sobotka cseh kormányfő értékelése. Hozzátette, hogy Európa jövője az egyesülés, és Nagy-Britannia szétesése nacionalista hullámot váltott volna ki, amely több európai országot is destabilizált volna.

Végül egy magyar vélemény:

„A skóciai választópolgárok döntöttek. A megtartott referendum eredménye alapján Skócia továbbra is Nagy-Britannia része marad. Mivel Skócia már most is széleskörű autonómiát élvez, ismételten elmondhatjuk, hamisak azok a Szlovákiában gyakori állítások, hogy az autonómia az elszakadáshoz vezető út. Nagy-Britannia vezető politikusai a skótokra bízta a döntést. A skótok pedig demokratikus úton fejezték ki véleményüket. Szlovákia számára az eset több szempontból is példaértékű. Egy nemzeti kisebbség államhoz való kötődését elnyomással, bizalmatlansággal, fenyegetettség hangulatának folyamatos életben tartásával nem lehet fenntartani. Éppen ellenkezőleg, a skót szavazás példája azt mutatja, nyílt párbeszéddel, az érvek ütköztetésével, kölcsönös odafigyeléssel, bizalmi légkörben – egy kisebbségben élő nemzeti közösség nem feltétlenül elszakadás párti. A népszavazás azt is eredményezi, hogy Skócia újabb jogokat és hatásköröket kap Londontól. A függetlenség hívei bizonyára csalódtak, viszont Skócia biztosan élni fog a többletjogok lehetőségeivel. Számunkra a skót népszavazás üzenete az, hogy ki kell állnunk a jogainkért, tudnunk kell, mit akarunk, hogy önrendelkezésünk erősödhessen. Még akkor is, ha ez nem váltja ki rögtön a többségi nemzet egyetértését. Nekünk viszont elsősorban saját érdekeinket szem előtt tartva kell politizálnunk. A skótok is ezt tették, és erősödtek.” Berényi József, a Magyar Koalíció Pártja elnöke, Pozsony, szeptember 19.

*

Berényi József bölcsen értékelte ki a skót függetlenségről szóló népszavazás eredményét, ami elfogadható általános érvényű magyar törekvésnek az elszakított országrészek magyarjai számára megvalósítandó autonómiák esetében. A magyar nemzetpolitika számára ajánlatos minden kisebbségvédelmi akciót úgy tervezni és kivitelezni, mintha a kívánt autonómia már létező állapot lenne. Másszóval meg kell valósítani a nemzet kulturális, társadalmi és gazdasági újraegyesítését, nemcsak a határokon átlépve, de szembeszállva az idegen impérium minden asszimilációs elemével is – létrehozva megfelelő intézményeket a szomszéd államok területén, nemtetszésük ellenében is, a gondolatok és eszmék szabad áramlását hirdető európai-uniós elvekre és a határok nyitottságára hivatkozva. **Csapó Endre**